

Εξέλιξη των πύργων, διατήρηση του χαρακτήρα των οχυρωματικών έργων του εκ του συστάδην πολέμου (Στέργιος Ν. Στεφάνου, Αρχιτέκτονας Μηχανικός-Αναστηλωτής)

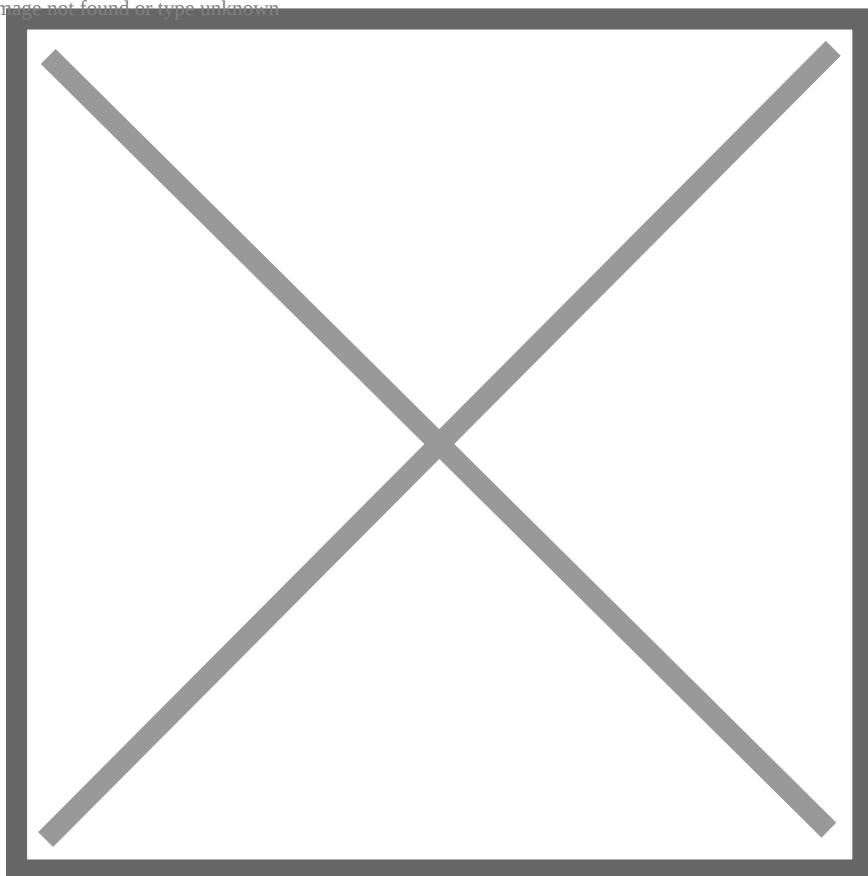
/ [Πεμπτουσία](#)

Ο πύργος της Μονής Παντοκράτορος (1357;), μολονότι χωρίς παραστάδες, παρουσιάζει σημαντικές αναλογίες μ' αυτόν του Μιλούτιν σε ότι αφορά το κλιμακοστάσιο. Εξάλλου, ο πύργος της Μονής Ιβήρων, που φέρει επίσης τα χαρακτηριστικά του τύπου των παραστάδων, διαφοροποιείται ως προς τον γενικό τύπο στο ότι οι παραστάδες εμφανίζουν πολύ ηπιότερη προβολή ως προς την εξωτερική τοιχοποιία και ενώνονται στη γωνία του πύργου χωρίς να σχηματίζουν την τυπική κοίλη συνάντησή τους, που καταλήγει σε ημιχώνιο στη στάθμη της προβολής των επάλξεων.

Απ' αυτή την άποψη, είναι συγγενέστερος με τον τύπο που επικράτησε στη συνέχεια, κυρίως μετά τα μέσα του 15ου αι.

Image not found or type unknown

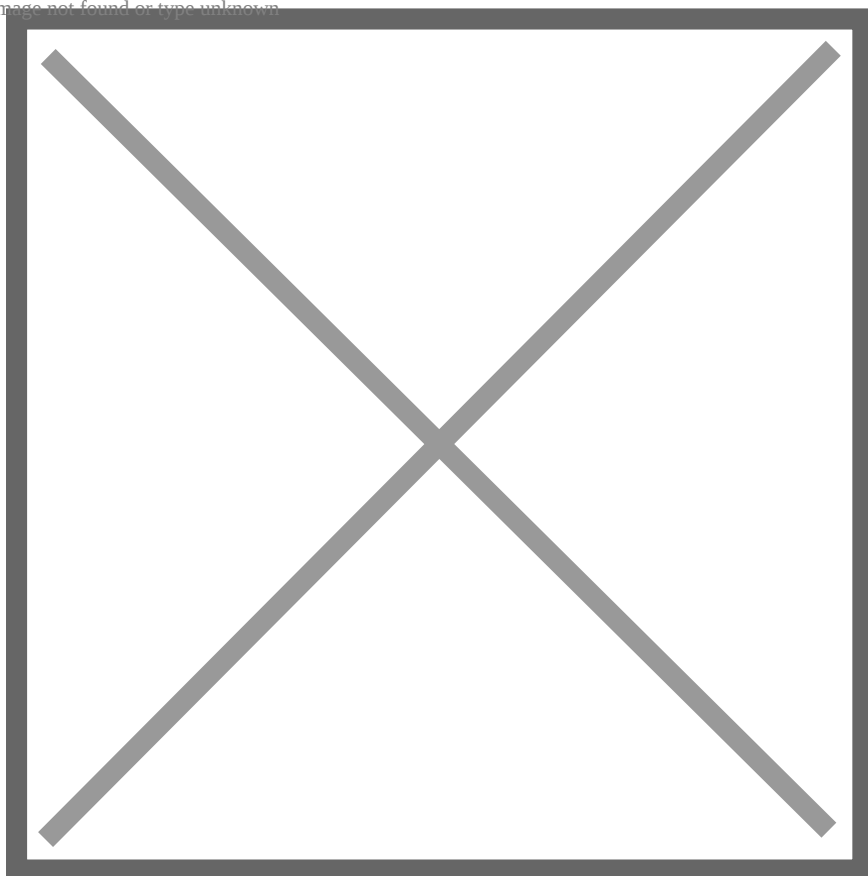
Πύργος Ιεράς Μονής Παντοκράτορος.

Ο νεότερος αυτός τύπος χαρακτηρίζεται από την παρουσία *machicolis*, που εμφανίζονται με σημαντική ποικιλία μορφών και διατάξεων σε πολλούς πύργους, αλλά και από τη θέση και τη μορφή της εσωτερικής τους επικοινωνίας. Μια πιο λεπτομερής εξέταση θα οδηγούσε στη διαίρεση αυτού του τύπου σε επιμέρους κατηγορίες, στις οποίες όμως θα αναφερθούμε πολύ συνοπτικά.

Ο πύργος του φρουρίου του Αρσανά της Μονής Καρακάλλου (πριν το 1534) διατηρεί τη μόνη σήμερα γνωστή μορφή πύργου στο Άγιον Όρος, όπου οι επάλξεις στην κορύφωσή του προεξέχουν έντονα από το σώμα του -στηριγμένες σε συνεχή συστοιχία *machicolis* σ' όλη την περίμετρο- παράλληλα δε φέρει και άλλες τέτοιες αμυντικές προεξοχές, όπου κρίθηκε αναγκαίο.

Ο γενικός τύπος αυτού του είδους θα μπορούσε να χαρακτηρησθεί ως ένα υψίκορμο ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο με περίπου τετράγωνη κάτοψη, που κορυφώνεται με επάλξεις και από το οποίο προεξέχουν κατά θέσεις μόνον *machicolis*. Η θέση και διάταξη των *machicolis* δημιουργεί μια ποικιλία μορφών πύργων που μπορούν να ομαδοποιηθούν σε συμμετρικές και ασύμμετρες παραλλαγές.

Image not found or type unknown

Ιερά Μονή Καρακάλλου.

Οι ασύμμετρες παραλλαγές συνίστανται στην κατασκευή machicoulis σε θέσεις τυχαίες, που εξυπηρετούσαν την άμυνα (ελέγχοντας συνήθως την είσοδο, αλλά και άλλα ευπαθή σημεία), χωρίς να επιδιώκεται κάποια ιδιαίτερη μορφολογική συγκρότηση του κτίσματος. Συναντώνται σε παραδείγματα όπως ο Παλαιόπυργος Κωσταμονίτου (έως 1483), ο πύργος της Αγίας Πουλχερίας, της Καλιάγρας (πριν το 1520 και νεότερες φάσεις 1653 ως 1674), του Αρσανά Σίμωνος Πέτρας (1567), της Μονής Αγίου Παύλου (1522;), του παλαιού αρσανά Μονής Αγίου Παύλου (1447 ως 1527), ο πύργος της Κουτλουμουσίου (1520;) κ.ά.

Ως συμμετρικές παραλλαγές θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν οι πύργοι, στους οποίους εμφανίζονται machicoulis σε θέσεις που απαιτούν οι κανόνες συμμετρίας συνεπώς με πρόδηλα μορφοπλαστικό ρόλο πέραν του ενδεχόμενου χρηστικού σκοπού που επιτελούσαν. Μια πλειάδα πύργων εκπροσωπούν αυτήν την κατηγορία.

Ο πύργος του Αρσανά της Μονής Ζωγράφου (1475, 1517), ο πύργος της Μονής Σταυρονικήτα (1536;), του Αρσανά της Μονής Ιβήρων (1627), της Μονής Καρακάλλου (μετά το 1536), της Μονής Δοχειαρίου (16ος αι. ως 1617), ο πύργος του Πρωτάτου (1694) είναι εξοπλισμένοι με συστοιχίες machicoulis σε διάφορες μορφές και διατάξεις, με κοινό χαρακτηριστικό όμως την επιμελημένα συμμετρική

εμφάνισή τους.

Ο πύργος της Μονής Διονυσίου (1520) αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς (με τρόπο ανάλογο όπως στον πύργο της Μονής Ιβήρων) διατηρεί την ανάμνηση των παραστάδων με τη μορφή των ήπιων προβολών τους από το επίπεδο της τοιχοποιίας, που απολήγουν σε τόξα. Το τμήμα του πύργου που απομένει ως την κορύφωση των επάλξεων διαμορφώνεται με τρία τυφλά αψιδώματα σε κάθε πλευρά, τονίζοντας τη συμμετρία της μορφής του.

Σε ό,τι αφορά την εσωτερική λειτουργική διάρθρωση των πύργων, αξίζει να αναφερθεί, έστω ακροθιγώς η γενική παρατήρηση ότι, προϊόντος του χρόνου, η χρησιμοποίηση ξύλινων κλιμάκων για την εσωτερική επικοινωνία δίνει τη θέση της στην κατασκευή κτιστών κλιμάκων ευθύγραμμων, αλλά και σπειροειδών που δημιουργούνται στη διάρκεια της δόμησης ως εσωτερικό κενό σε συγκεκριμένη θέση της περιμετρικής τοιχοποιίας.

Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι, και πάλι με την πάροδο του χρόνου, οι πύργοι του Αγίου Όρους άλλαξαν τύπο και μορφή, διατήρησαν όμως αναλλοίωτο τον χαρακτήρα των οχυρωματικών έργων του εκ του συστάδην πολέμου, μολονότι πολλοί από αυτούς κατασκευάστηκαν στη διάρκεια του 16 αι., περίοδο κατά την οποία η τεχνολογική εξέλιξη του πυροβόλου μετέβαλε τη μορφή των οχυρώσεων.

Η ιερότητα του τόπου ίσως υπήρξε καταλυτική για την άμυνά του. Η διεξοδική παρουσίαση των πύργων του Αγίου Όρους, με την ποικιλία των περιπτώσεων και του πλήθους τους, απαιτεί ενδελεχή και εκτεταμένη επιστημονική έρευνα, πολλαπλάσιο χώρο και καταλληλότερο βήμα.

Ωστόσο, η παράθεση σκέψεων, ως προϊόν επιστημονικού προβληματισμού και μεθοδολογίας, μπορεί να συμβάλει θετικά στην προώθηση της επιστημονικής έρευνας. Κυρίως όμως συμβάλει στην ανακάλυψη, στην αξιολόγηση και στην ανάδειξη ανεκτίμητων ιστορικών αξιών, που, συνυπάρχοντας με τις υπερέχουσες πνευματικές αξίες του Αγίου Όρους, παραμένουν αφανείς και εν πολλοίς άγνωστες. Η Διαφύλαξη της Αγιορείτικης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς έχει ανάγκη τέτοιων αναγνώσεων, που οδηγούν στη βαθιά κατανόηση και γνώση, στην ολοκληρωμένη αξιοποίησή της και εν τέλει στη μεταχείριση που της αρμόζει.

Θεσσαλονίκη, 4 Οκτωβρίου 2001.

[Για να δείτε όλη την εργασία πατήστε εδώ](#)